

Stimuly a vízie európskeho divadla 21. storočia

**27. — 28.
november 2020**

Fakulta dramatických
umení Akadémie umení
v Banskej Bystrici

17. ročník medzinárodnej
Banskobystrickej
teatrologickej konferencie

ORGANIZÁTOR

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

MIESTO KONANIA

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici
Horná 95, Banská Bystrica

ROKOVACIE JAZYKY

slovenský, anglický, poľský, srbský, český

VEDECKÝ A PROGRAMOVÝ VÝBOR

prof. Jan Vedral, PhD.

prof. Ida Hledíková, PhD.

dr. hab. Dorota Fox, PhD

doc. PhDr. Elena Knopová, PhD.

doc. PhDr. Michal Babiak, Mr.

doc. Matúš Ol'ha, PhD.

ORGANIZAČNÝ VÝBOR

doc. PhDr. Elena Knopová, PhD.

Mgr. art. Petra Kovalčíková, ArtD.

Mgr. art. Soňa Kočanová, ArtD.

Mgr. art. Barbora Špániková, ArtD.

Mgr. Milan Zvada, ArtD.

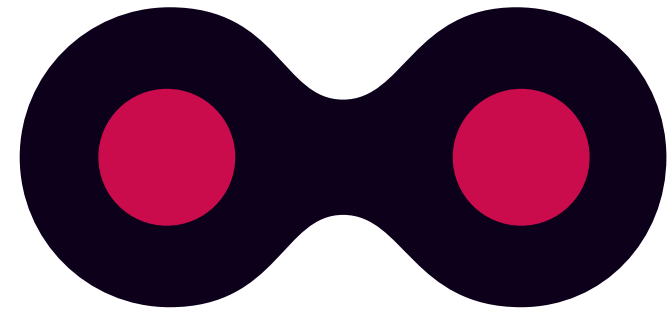
Mgr. art. Sandra Polovková

Ako hlavný partner podporil

z verejných zdrojov

Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Program

Piatok

27. november

2020

9.40 — 10.00

Privítanie účastníkov

Michal Murin — rektor Akadémie umení v Banskej Bystrici

Elena Knopová — vedecká garantka konferencie

10.00 — 12.00

Blok vedie **Elena Knopová**

Budúcnosť ako dôvod návratov v umení

Oliver Bakoš

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave;

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Sebairónia ako vízia západného divadla 21. storočia

Michal Babiak

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave;

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Strata kontinuity ako smrť alebo druhý

život tradičného bábkového divadla na Slovensku

Juraj Hamar

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Čo s dramaturgiou/om v 21. storočí?

(Od historických skúseností po súčasnosť)

Peter Himič

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Od romantizmu po rytmické priestory,

podnety pre divadlo 21. storočia

Miloš Mistrík

Ústav divadelnej a filmovej vedy

Centra vied o umení SAV v Bratislave

Diskusia

12.00 — 13.00

Obedná prestávka

13.00 — 15.00 Blok vedie **Miloš Mistrík**

Myšlienka a obraz

(Scénografia — vlajková loď slovenského divadla)

Matúš Olša

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

**„Skutočný život a umelecké diela” — môže byť
divadlo živým umením?**

Elena Knopová

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici;

Ústav divadelnej a filmovej vedy

Centra vied o umení SAV v Bratislave

**Vizualita nacizmu, komunizmu a Nežnej revolúcie
v Štátnom divadle Košice**

Jaroslav Daubrava

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Nové perspektívy digitálneho divadla

Vlatko Ilić

Fakulta dramatických umení Univerzity umenia v Belehrade

Od obrazu k inscenovaniu (a späť?)

Viera Bartková

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Diskusia

15.00 — 15.30 **Krátka prestávka**

15.30 — 17.00 Blok vedie **Peter Himič**

„Výzvy pre inštitucionálne divadlo v 21. storočí.

Manažment — ekonomika — oddanosť

Dorota Fox / Aneta Głowacka

Filozofická fakulta Sliezskej Univerzity v Katoviciach

Ekokritické záchvevy v súčasnom opernom divadle

Michaela Mojžišová

Ústav divadelnej a filmovej vedy

Centra vied o umení SAV v Bratislave

**Výzvy, problémy a vízie súčasného
nezávislého divadla na Slovensku**

Zuzana Timčíková

Ústav divadelnej a filmovej vedy

Centra vied o umení SAV v Bratislave

**Divadlo ako prostriedok formovania
mladých ľudí v 21. storočí**

Michal Denci

Divadelná fakulta Vysokej školy múzických umení v Bratislave

Diskusia

17.30 — 18.00 **Zhrňujúca diskusia prvého konferenčného dňa**

Program

Sobota

28. november

2020

10.00 — 12.00 Blok vedie **Michal Babiak**

**Malý príbeh dvoch inscenácií (Nikolaj Erdman.
Mandát, réžia Juraj Nvota, október 1988
a Samovrah, réžia Vladimír Strnisko, marec 1989)**
Dagmar Podmaková
Ústav divadelnej a filmovej vedy
Centra vied o umení SAV v Bratislave

Vírus ako téma v dráme
Vesna Krčmar
Filozofická fakulta Akadémie umení v Belehrade

**Divadlo medzi vulgárnosťou a umením
(O predstaveniach *Antigona 1918* a *Travnička hronika*
[*Bosnianska kronika*] v rámci 160. sezóny
Srbského národného divadla**
Ivana Ignjatov Popović
Vysoká škola aplikovaných štúdií pre predškolskú
výchovu učiteľov v Novom Sade

Jakub Rybárik, herec moderného výrazu
Karol Mišovic
Ústav divadelnej a filmovej vedy
Centra vied o umení SAV v Bratislave

O reči tela (na dištanc)
Soňa Kočanová
Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Diskusia

12.00 — 13.00 **Obedná prestávka**

Časť venovaná doktorandom

13.00 — 15.00 Blok vedie **Matúš Ol'ha**

Metafory, ktorými „dramaturgujeme“

Šimon Peták

Divadelná fakulta Janáčkovej akadémie múzických umení v Brne

Dilema s názvom antropocentrizmus: neľudské existencie na súčasných „javiskách“

Miloslav Juráni

Divadelná fakulta Vysokej školy múzických umení v Bratislave

Re_forma zmeny

Martin Hodoň

Ústav divadelnej a filmovej vedy

Centra vied o umení SAV v Bratislave

Dedičstvo in-yer-face drámy pre 21. storočie

Sofia Skokanová

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Divadlo ako aktér kultúrnej diplomacie

Denis Farkaš

Divadelná fakulta Vysokej školy múzických umení v Bratislave

Diskusia

15.00 — 15.30 **Krátka prestávka**

15.30 — 17.30 Blok vedie **Elena Knopová**

Súčasný slovenský paradivadelný kontext (prípadová štúdia do tvorby Erika Sikoru a Samuela Szaboóa)

Milan Hrbek

Ústav divadelnej a filmovej vedy

Centra vied o umení SAV v Bratislave

Kategória priestoru v intermediálnom divadle

Viktória Oroszová

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Autenticita v neautentickom prostredí

Filip Jekkel

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Prvý hýbateľ

Marek Rozkoš

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Možnosti aplikácie ruskej divadelnej školy v slovenskom kontexte

Ľubomír Mindoš

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici

Diskusia

17.30 — 18.00 **Záverečná zhrňujúca diskusia**

Abstrakty

Budúcnosť ako dôvod návratov v umení

prof. PhDr. Oliver Bakoš, CSc.

Abstrakt: V príspevku sa autor sústreďuje na myšlienky T. W. Adorna o vzťahu starého a nového v umení, ktoré porovnáva so situáciou a inšpiráciou nemeckého divadla v reflexii estetikov nemeckého idealizmu (Kant, Schelling, Hegel, Nietzsche). Novému umeleckému rozvoju nemeckého divadla okrem vlastných tvorivých impulzov v krízovom období, a pri riešení naliehavých úloh, výrazne napomohla najmä retrospektíva a inšpirácia z historických a zahraničných zdrojov.

Kľúčové slová: retrospektíva / umenie / estetika / divadlo

Mr.: Sebairónia ako vízia západného divadla 21. storočia

doc. PhDr. Michal Babiak

Abstrakt: V príspevku sa analyzuje možnosť ďalšieho vývinu drámy a divadla v prostredí, kde postmoderná poetika prejavuje znaky svojho vyčerpania a umenie hľadá nové možnosti svojej poetickej integrály. Je vôbec možné po situácii radikálnej pluralizácie, ktorú nastolila postmoderná poetika, vrátiť sa ešte k imperatívu jednotiacej integrujúcej poetiky, alebo sa postmoderná pluralizácia bude ďalej rozširovať? Ak áno, je možné predvídať, čo bude jej konečný dosah? Nedostaneme sa až ku katastrofickému bodu, kedy aj fenomén umenia sa stane ironizujúcim východiskom javu, ktorý bude v opozícii voči všetkým predchádzajúcim „tragickým, vážnym, auretickým atď.“ koncepciám?

Kľúčové slová: postmoderna / irónia / sebairónia / postmoderná skepsa / pluralizácia

Strata kontinuity ako smrť alebo ako druhý život tradičného bábkového divadla na Slovensku

doc. Juraj Hamar, CSc.

Abstrakt: Tradičné bábkové divadlo predstavovalo v prvej polovici 20. storočia úspešný divadelný fenomén spojený vo vtedajšom Československu s divadelnou kultúrou, ale aj kultúrnym, spoločenským a politickým

životom. Jeho rozmach bol výsledkom viac ako dvestoročnej kontinuity, na počiatku ktorej bolo účinkovanie inonárodných divadelných spoločností. Postupne tradičný repertoár prechádzal procesom folklorizácie, ktorý ovplyvnil a domestikoval pôvodný repertoár a vytvoril nové typy postáv. Od začiatku 20. storočia toto divadlo na Slovensku predstavovalo zdroj obživy viacerých bábkarov a ich rodín, ktoré sa tejto činnosti venovali profesionálne. Päťdesiate roky 20. storočia boli u nás poznačené normalizáciou, ktorá zasiahla aj činnosť tzv. kočovných bábkarov. Posledným predstaviteľom tejto tradície bol Anton Anderle (1944 — 2008). Nasledovalo niekoľko aktivít, ktoré na začiatku 21. storočia môžeme kriticky reflektovať ako „smrť“ alebo „druhý život“ tradičného bábkového divadla na Slovensku.

Kľúčové slová: tradičné bábkové divadlo / kočovní bábkar / kontinuita / tradícia / cenzúra / estetika / poetika

Čo s dramaturgiou/om v 21. storočí? (Od historických skúseností po súčasnosť)

Mgr. Peter Himič, PhD.

Abstrakt: Ani po vzniku Slovenského národného divadla nemal samostatný dramaturg miesto v slovenskom profesionálnom divadle. Jeho funkcie brali na seba režiséri a činoherní šéfovia. Vrcholné chvíle patrili inštitucionalizovaným dramaturgom v druhej polovici 20. storočia. Po roku 1989 sa začala problematizovať nielen pozícia interného dramaturga, ale aj jeho funkcia v súčasnom divadle. Aké miesto má dramaturgická činnosť v procese vzniku divadelnej inscenácie dnes? V čom spočíva „čaro“ dramaturgie pre súčasné divadlo? Je dramaturg nutným zlom a čo môže ponúknuť v 21. storočí? Ako sa menia dramaturgické funkcie a aká je ich hierarchia? Provokuje, iniciuje súčasná dramaturgia pôvodnú dramatickú tvorbu? V čase dramatizácií, adaptácií, intertextuality, hľadani (kopírovaní?) formy — má dramaturg autonómne postavenie? A napokon, potrebuje dnešný režisér ešte dramaturga? Od historických skúseností po súčasnosť.

Kľúčové slová: dramaturgia / funkcie súčasnej dramaturgie / dejiny slovenskej dramaturgie / pôvodná dráma, súčasná réžia a jej vzťah k dramaturgickej činnosti / dramaturgický status

Od romantizmu po rytmické priestory, podnety pre divadlo 21. storočia

prof. PhDr. Miloš Mistrík, DrSc.

Abstrakt: Jeden z najvýznamnejších inšpirátorov moderného divadla, švajčiarsky vizionár Adolphe Appia, prešiel ideovou cestu od romantizmu, kým sa prostredníctvom svojich skíc tzv. rytmických priestorov a svojich teoretických úvah a kníh, ako aj prostredníctvom svojej obmedzenej divadelnej inscenačnej praxe, stal zakladateľom modernej divadelnej réžie a scénografie. Jeho dielo patrí až po dnešné 21. storočie k základným podnetom pre toto umenie a jeho vízie sa prostredníctvom rytmických priestorov zaradili počas celého storočného obdobia k dôležitým stimulom rozvoja súčasného divadla.

Kľúčové slová: divadelná réžia / rytmické priestory / scénografia / Adolphe Appia / Richard Wagner / švajčiarske divadlo

Myšlienka a obraz (Scénografia — vlajková loď slovenského divadla)

doc. Mgr. art. Matúš Ol'ha, PhD.

Abstrakt: Príspevok je zamyslením sa nad fenoménom scénografie ako viditeľnej zložky divadelného predstavenia vo svete presýtenom obrazmi. Zároveň chce byť upozornením na mimoriadny medzinárodný ohlas slovenskej scénografie a ako príklad autor uvádza legendárnu inscenáciu hry Pavla Kyrmežera *Komedia o Bohatci a Lazarovi* a zástoj scénografa Štefana Hudáka v nej. Pátranie po príčinách jej úspechu môže byť zdrojom inšpirácie aj pre slovenské divadlo na počiatku 21. storočia.

Kľúčové slová: scénografia / Štefan Hudák / dráma / divadlo / obraz / divadelný priestor

„Skutočný život a umelecké diela“ — môže byť divadlo živým umením?

doc. PhDr. Elena Knopová, PhD.

Abstrakt: Moderné divadlo je už od 20. storočia sprevádzané neustálym úsilím o jeho obnovu či reformu. Výrazné divadelné osobnosti ponúkli niekoľ-

ko zásadných vízií divadla, ktoré môžu byť inšpiratívne aj pre súčasnosť. Príspevok sa zameriava na dve z nich, ktoré vzájomne spolu korelujú a divadlo vnímajú v úzkom prepojení s človekom: Adolphe Appia ponúkol koncept divadla ako živého umenia, ktoré sa obracia na človeka ako celok; Bertolt Brecht veril v angažované divadlo, ktoré môže zmeniť spoločnosť; Jean Villar zrealizoval svoju víziu divadla ľuďom v podobe Avignonského festival [Festival d'Avignon]. Práve Avignonský festival ponúka viaceré výzvy pre súčasné divadlo, ktoré by malo prepájať skutočný život a umelecké diela, búrať našu izoláciu v podobe individualizmu a uzavretosti, spoločne s divákmi prekonávať nové úzkosti, napr. v podobe vzájomného zdieľania, putovného divadla či reinterpretácie starých príbehov a mýtov.

Kľúčové slová: živé umenie / angažované divadlo / participatívna komunikácia / putovné divadlo / iniciačné príbehy

Vizualita nacizmu, komunizmu a Nežnej revolúcie v Štátnom divadle Košice

Mgr. art. Jaroslav Daubrava, ArtD.

Abstrakt: Jednou z možností prežitia divadla v 21. storočí je neustále pripomínanie si veľkých tém alebo udalostí, ktoré sa udiali v 20. storočí. Nacizmus, komunizmus, Nežná revolúcia sú témy, ktoré reflektovalo svojimi inscenáciami Baletu a Činohry Štátne divadlo Košice v rokoch 2017 — 2020. Príspevok sa zaoberá vizualitou vybraných inscenácií vyššie zmienených súborov. Determinujúcou súčasťou ich scénografických riešení je železo (železný scénický prvok) v zmysle „funkčnej scénografie“, ktorú v divadle zaviedol už Erwin Piscator.

Kľúčové slová: Denník Anny Frankovej / Milada Horáková / List Václava Havla Gustávovi Husákovi / Andrej Šoth / Erwin Piscator / vizualita / scénografia / železo / funkčná scénografia

Nové perspektívy digitálneho divadla

doc. Vlatko Ilić, PhD

Abstrakt: O dopade nových technológií a ich rozvoja na divadlo hovoria mnohí teoretici a praktici už od začiatku minulého storočia. Bez ohľadu na

ich rozdielne postoje, ktoré vyplývali zo špecifických, stále sa meniacich spoločenských podmienok v 20. storočí, prevažne ich v rámci porozumenia komplexných súvislostí medzi vznikajúcimi technológiami a divadlom stavali do protikladu. Avšak, či už to boli komerčné alebo experimentálne pohnútky, vždy išlo len o okrajové snahy objavovať možné hybridné performatívne žánre. To sa pri súčasnej pandémie zmenilo a predstava digitálneho divadla prenikla do mainstreamového diskurzu. Aj vzhľadom na túto skutočnosť sa na odkaz a povahu digitálneho divadla, ako aj perspektívy jeho rozvoja, pozrieme bližšie v tomto príspevku.

Kľúčové slová: digitálne divadlo / kyberperformancia / živosť / mediálna kultúra / zábavný priemysel

Od obrazu k inscenovaniu (a späť?)

Mgr. Viera Bartková, PhD.

Abstrakt: Interdisciplinarita je v umeleckej kultúre súčasťou kreatívnej komunikácie. Príspevok sa zameriava na vzťah výtvarného a divadelného umenia. Výtvarná tvorba tradične vstupovala do dialógu s divadelným umením v oblasti scénografie. Rozvoj audiovizuálnych médií ovplyvnil charakter výrazne vizuálne a multimediálne orientovanej kultúry. Aký je však v súčasnosti vzťah „tradičnejších“ foriem výtvarného umenia a divadla? Má podobu kreatívneho dialógu? Existuje ako jeden z inscenačných prístupov? V akom kontexte sa stane voľbou tvorcu? Vzbudzuje záujem v slovenskom prostredí? Autorka sa pokúša zodpovedať uvedené a ďalšie otázky týkajúce sa aktuálneho vzťahu divadla a výtvarného umenia. Pozornosť zameriava na tie spôsoby inscenovania, v ktorých je výtvarné dielo vnímané ako východiskový bod inscenácie, participuje na divadelnom tvare v rovine dramaturgickej a inscenačnej, či do divadelného diela prenáša postupy (výrazové prostriedky, žánre) výtvarného umenia.

Kľúčové slová: výtvarné umenie / obraz / inscenovanie / súčasná divadelná kultúra / interdisciplinarita / kreatívna komunikácia

Výzvy pre inštitucionálne divadlo v 21. storočí. Manažment — ekonomika — oddanosť.

Dr. hab. Dorota Fox, PhD / Mgr. Aneta Głowacka, PhD

Abstrakt: Predmetom príspevku je skúmanie divadla ako inštitúcie, ktorá čelí výzvam 21. storočia. V príspevku predstavíme výsledky výskumu, ktorý prebehol v divadlách Horného Sliezska v Poľsku, ktorý nás prinútil reflektovať fungovanie kultúrnych inštitúcií v meniacej sa realite. V príspevku kladieme dôraz na výzvy, ktorým dnes divadlá čelia vo vzťahu k tvorbe programu ako aj vo vzťahu k organizačnému a finančnému zabezpečeniu. V príspevku popisujeme alternatívne modely riadenia organizácie, vrátane divadelných kolektívov a pokusov o demokratizáciu kultúrnych inštitúcií, a to vo vzťahu k stále prevládajúcemu poľskému modelu „autoritatívneho lídra“. V rámci príspevku predstavíme koncept „učiacej sa organizácie“ od amerického teoretika M. P. Sengeho, ktorého aplikovanie má najväčšiu šancu čeliť výzvam „tekutej post-modernity“. Budeme uvažovať o tom, ako by sme tieto odporúčania mohli preniesť do divadla.

Kľúčové slová: súčasné poľské divadlo / divadelný manažment / demokratizácia inštitúcií / učiaca sa organizácia

Ekokritické záchvevy v súčasnom opernom divadle

Mgr. Michaela Mojžišová, PhD.

Abstrakt: Hoci v porovnaní s činoherným divadlom či performatívnymi druhmi umenia sú ekokriticky motivované koncepcie v opere stále skôr okrajové, aj v tomto segmente scénickej tvorby prestávajú byť raritnými. Autorka príspevku sa zamýšľa nad potenciálom operného divadla vyjadrovať sa k environmentálnym témam. Na príklade vybraných inscenácií skúma spôsoby, akými operní režiséri (Frank Castorf, Peter Konwitschny, La Fura dels Baus, Alvis Hermanis, Daniel Kramer a i.) reflektujú vzťah človeka k životnému prostrediu. Popri medzinárodnej scéne, na ktorej táto spoločensky aktuálna téma čoraz zreteľnejšie rezonuje, sa príspevok venuje aj sporadickým slovenským vstupom do ekokriticky orientovaného divadelného diskurzu.

Kľúčové slová: súčasné operné divadlo / ekokritika / environmentálna problematika

Výzvy, problémy a vízie súčasného nezávislého divadla na Slovensku

Mgr. Zuzana Timčíková, PhD.

Abstrakt: Výsledkom transformácie divadelnej siete na Slovensku je, okrem iného, aj delenie divadiel na dva typy — zriaďované a nezriaďované (nezávislé). Odlišné princípy fungovania (financovanie, legislatíva, vnútorné mechanizmy, manažment) vytvorili tvorcom v nezávislých divadlách špecifické podmienky, ktoré v mnohých prípadoch vyústili do vývinu osobitých inscenačných prístupov a svojráznych poetík. Akceptovala sa téza, že nezávislé divadlá predstavujú miesta divadelnej invencie a experimentu, že dokážu flexibilnejšie a reaktívnejšie reagovať na aktuálne spoločenské nálady a udalosti. Autorka sa v príspevku na základe vybraných príkladov nezávislých divadiel zamýšľa nad radom výziev, ktorým divadlá v kontexte súčasných podmienok čelia. Vychádza z výskumu realizovaného vo svojej dizertačnej práci, pričom jednou z jej základných hypotéz je, že súbor mimoumeleckých a pragmatických činiteľov (vonkajšie podmienky dané kultúrnou politikou a spôsob organizácie) vplýva na umelecký proces a mení perspektívy tvorby.

Kľúčové slová: nezávislé divadlo / kultúrna politika / Fond na podporu umenia, poetika / umelecká tvorba

Divadlo ako prostriedok formovania mladých ľudí v 21. storočí

Dott. Michal Denci, PhD.

Abstrakt: V súčasnosti v Európe zaznamenávame citeľný nárast kriminality v radoch mladých ľudí. Hovoríme pritom o ľuďoch, ktorí by čokoľ mali začať aktívne formovať náš svet. Divadlo, ktoré zohralo zásadnú úlohu pri utváraní západnej civilizácie, predstavuje priestor na sebareflexiu mladého človeka v procese telesného, duševného a občianskeho dospievania. Nato, aby divadlo mohlo naplňovať svoju funkciu, je potrebné, aby mu bol prinavrátený patričný status jedného zo základných stavebných prvkov spoločnosti. V takom prípade potrebujeme predovšetkým mladým ľuďom odovzdať odkaz o význame divadla pre našu spoločnosť. Divadlo pre mládež nemôžeme vnímať iba ako záujmovú činnosť, ale potrebujeme ho vyzdvihnúť ako priestor pre iniciáciu mladého človeka. Divadlo pre mládež

musú byť dostupnou verejnou službou. Pravdepodobne len tak môžeme zvrátiť úplnú marginalizáciu divadla v súčasnej spoločnosti.

Kľúčové slová: divadlo pre mládež / hra, násilie / inscenácia / vzdelávanie

Malý príbeh dvoch inscenácií (Nikolaj Erdman: Mandát, réžia Juraj Nvota, október 1988 a Samovrah, réžia Vladimír Strnisko, marec 1989)

PhDr. Dagmar Podmaková, CSc.

Abstrakt: Každá doba prináša zaujímavé podnety pre divadelné spracovanie. V súvislosti so skúmaním histórie divadla neraz príde na um myšlienka, ako budú naši potomkovia hodnotiť súčasné divadlo. Dospejú k poznaniu, že divadlo dneška malo silu vplývať na zmeny v spoločnosti? A zároveň poskytnúť potenciálnemu divákovi aj umelecký zážitok? Ako sa my stavíme k minulosti? Čo vieme vyčítať z metaforických diel o morálnom rozklade spoločnosti, ktoré boli tak výstižne napísané, že ich režim zakázal uvádzať v divadle? Vedia/ vedeli takéto diela/ inscenácie podnietiť diskusiu o stave spoločnosti? Skúsme na tieto otázky odpovedať prostredníctvom malého príbehu dvoch inscenácií na sklonku starého režimu v Československu.

Kľúčové slová: Nikolaj Erdman / Mandát / Samovrah / Juraj Nvota / Vladimír Strnisko / rozpad sveta

Vírus ako téma v dráme

prof. Vesna Krčmar, PhD

Abstrakt: V čase, keď začali prichádzať znepokojivé správy o konoravíruse, ktorý sa na našej planéte objavil, sme oslavovali storočnicu hry Eugène Brieuxa *Les Avariés* [Zničený tovar / Zničené životy] na javisku Národného divadla v Belehrade. Dráma *Les Avariés* sa zaoberá ničivými dôsledkami syfilisu. Po vojne sa voľba tohto repertoáru zdala. Na základe odporúčaní Spoločnosti lekárov a Ministerstva zdravotníctva sa pred každým predstavením konala krátka prednáška lekára. Je zaujímavé, že inscenácia sa hrala v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov — v Juhoslávii medzi dvomi svetovými vojnami v niekoľkých profesionálnych divadlách. Uvádza-

nie tejto inscenácie pokračovalo aj po druhej svetovej vojne, v 21. storočí v adaptovanej verzii, ktorá rozpráva o epidémii HIV. Brieuxove dramatické tematické horizonty môžeme rozdeliť na dva smery: prvý, ktorý datujeme ku koncu 19. storočia v roku 1881 s drámou Henrika Ibsena *Duchovia*, ktorá sa zaoberá následkami zdedených pohlavne prenosných chorôb v dohodnutých manželstvách, a druhý horizont z konca 20. storočia, ktorý reprezentuje rodinná dráma *Vírus* (1997) od dramatika Sinišu Kovačevića. V nej sa príbeh sústreďuje na mladého, populárneho rockového speváka, ktorý je HIV pozitívny. Uvedené skutočnosti len podčiarkujú tézu, že divadlo má spoločenský dopad a je zakaždým v súlade so svojim prostredím.

Kľúčové slová: dráma / téma / *Vírus* / Siniša Kovačević / *Les Avariés* / Eugène Brieux / spoločenský dopad divadla

Divadlo medzi vulgárnosťou a umením (O predstaveniach *Antigona 1918* a *Travnička hronika* [Bosnianska kronika] v rámci 160. sezóny Srbského národného divadla

prof. Ivana Ignjatov Popović, PhD

Abstrakt: Pandémia koronavírusu ako dočasná situácia, v ktorej žijeme — je výnimočná, avšak je možné, že vďaka nej sa v srbskom divadle objaví niečo nové a svieže. V poslednom desaťročí sa zdá, že v štátom zriaďovaných divadlách chýba režisérom a dramatikom tvorivá energia. Na ilustráciu tohto tvrdenia sa v príspevku zaoberáme dvoma hrami: *Antigona 1918* (od mladej dramaticky Maji Todorović a mladého režiséra Milana Nešković) a *Bosnianska kronika* (réžia, úprava a scenár: Nikita Milivojević — známy v Európe aj Amerike). Obe hry síce majú svoje korene v Sofoklovej *Antigone* a *Bosnianskej kronike* od Iva Andrića (v roku 1961 získal Nobelovu cenu za literatúru), avšak divák po zhliadnutí predstavení odchádza bez katarzie. Obe inscenácie kladú dôraz na podobnosť so súčasnými udalosťami v Srbsku a na Balkáne, a to s väčšou či menšou mierou vulgarizácie (zvlášť v hre *Antigona 1918*). Je evidentné, že v oboch inscenáciách tvorcovia využívajú motív zeme ako niečoho, z čoho vyrastáme a kam sa navraciame. Taktiež vidíme, že divadlo v Srbsku, zvlášť keď ide o mladších dramatikov a režisérov, sa skôr pridrižiava motta, ktoré je kľúčom do Artaudovho sveta (Antonin Artaud) — v snahe preniesť ulicu a vulgárnosť na javisko a tým šokovať priemerného diváka. Zároveň je v tejto súvislosti potrebné

pamätať na postoj Vladimíra Majakovského, ktorý napísal: „Umenie nie je zrkadlo, ktoré odráža svet, ale kladivo, ktorým ho tvarujeme.“

Kľúčové slová: divadlo / vulgárnosť / krutosť / pointa / správna miera

Jakub Rybárik, herec moderného výrazu

doc. Karol Mišovic, PhD.

Abstrakt: Jakub Rybárik patrí k hereckej generácii, ktorá začínala svoju kariéru v prvých rokoch nového milénia. Za trinásť rokov angažmánu v nitrianskom Divadle Andreja Bagara, no i pri hosťovaniach v bratislavských divadlách (SND, Arteatro, LSS) dokázal, že patrí medzi najosobitejšie zjavy mladej, ale postupne už etablovanej hereckej generácie. Konferenčný príspevok nemá za cieľ spracovať doterajšiu Rybárikovu kariéru v jej umeleckej celistvosti. Naopak, na príklade vybraných piatich rolí priblíži jeho hereckú individualitu, konkrétne interpretačné schopnosti a žánrovú prispôboivosť. Teda v podobe krátkych náhľadov na kľúčové kreácie poukáže na Rybárika ako na jednu z podstatných osobností súčasného slovenského herectva, aktívne reagujúceho na podnety moderných divadelných prúdení.

Kľúčové slová: Jakub Rybárik / herectvo / réžia / divadelné školstvo / Divadlo Andreja Bagara v Nitre

O reči tela (na dištanc)

Mgr. art. Soňa Kočanová, ArtD.

Abstrakt: V čase vyhlásenia témy 17. ročníka medzinárodnej Banskobystrickej teatrologickej konferencie hádam nikto nepredpokladal, že budeme čeliť rozsiahlej medzinárodnej epidemiologickej situácii v súvislosti s COVID-19. Príspevok reflektuje časť štúdia vyučovacieho predmetu Herecká pohybová výchova IV. na Akadémii umení v Banskej Bystrici dištančnou formou. Keďže denné štúdium a kolektívna tvorba neboli možné, hľadali sme iné spôsoby, možnosti a zadania v rámci stanoveného tematického okruhu pre daný semester. Zamerali sme sa viac na individuálnu prácu jednotlivca, ale tiež na pozorovanie a analyzovanie ľudí z blízkeho okolia. Ako prirodzene reagujú a konajú v rôznych situáciách a ako môžeme

vidieť rôzne zmeny v ich fyzickom výraze. Pozorovanie môže hercovi slúžiť ako východisko a inšpiračný zdroj pre jeho ďalšiu tvorbu.

Kľúčové slová: herecká pohybová výchova / reč tela / aktivizácia / vedomý proces

Metafory, ktorými „dramaturgujeme“

MgA. Šimon Peták

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá rôznymi spôsobmi konceptualizácie dramaturgickej práce (resp. „dramaturgovania“) v procese tvorby. Prvý krok smeruje k celkovému pohľadu. Navrhovaný prístup nám umožňuje zachytiť povahu „dramaturgovania“ bez toho, aby sme uprednostňovali isté typy tvorby na základe „materiálu“ (slovo, pohyb, dramatický konflikt, obraz...), prostredníctvom ktorých sa tvorcovia snažia priťahovať pozornosť divákov. Druhý krok ponúka nový spôsob konceptualizácie dramaturgickej praxe v kontexte špecifickej tvorivej spolupráce. V tejto súvislosti vychádzame z kognitívnej lingvistiky. Prostredníctvom konceptuálnych metafor v závere načrtávame niekoľko spôsobov, ako sa môžeme inšpirovať a seriózne prehlbovať pohľad na úlohu dramaturga a dramaturgie v procese tvorby. Príspevok je syntézou naštudovanej literatúry, výsledkom terénneho výskumu medzi študentmi, absolventmi a pedagógmi v Hessene (Nemecko) ako aj mojej vlastnej skúsenosti ako dramaturga a autora.

Kľúčové slová: produkčná dramaturgia / dramaturgovanie / dramaturg / dramaturgická práca / konceptuálna metafora / kognitívna lingvistika / terénny výskum / tvorivý proces / Metaphors We Live By

Dilema s názvom antropocentrizmus: neľudské existencie na súčasných „javiskách“

Mgr. et Mgr. art. Miloslav Juráni

Abstrakt: Neprimeraná orientácia človeka na ľudské záležitosti patrí k pertraktovaným nedostatkom, ktorý prehľbuje ekologické krízy. V environmentálnych štúdiách sa ním od druhej polovice 20. storočia zaoberá environmentálna etika. V nastupujúcom Antropocéne so všetkými jeho morbidnými symptómami a následkami (environmentálnych) kríz, ktoré

prináša, dilema s názvom antropocentrizmus zasahuje aj do odbornej debaty o environmentálne, resp. ekologicky orientovanom divadle a performance. Živé umelecké médiá sú historicky chápané ako médiá zamerané na človeka, ľudskú spoločnosť aj na ľudské vzťahy, deje a histórie. V príspevku preto autor uvažuje o tom, ako sa súčasná tvorba na poli divadla a performance zameriava na oblasť mimo ľudského individua spoločnosti a dejín, a to nielen na iné druhy živočíchov, ale napríklad aj na rastliny a hmotu. Dokumentujú to rôzne práce konfrontujúce antropocentrizmus, alebo využívajúce prístupy, ktoré sprostredkujú neantropocentrické a post-antropocentrické vedomosti. Z teatrologického hľadiska ich identifikujeme v rámcoch diel, ktoré Hans-Thies Lehmann označuje termínom postdramatické divadlo, no z hľadiska filozofie sú v istej relácii s podstatnými ideami posthumanizmu, ako ho definujú napr. Francesca Ferrando a Rosi Braidotti. Príspevok sa vo forme prípadovej štúdie zameria na analýzu drámy *Estado Vegetal* [Vegetatívne štádium] čilskej dramatičky Manuely Infante, ktorá sa predkladanou dilemou vo svojej tvorbe zaoberá dlhodobo.

Kľúčové slová: environmentálna etika / antropocentrizmus / post-antropocentrizmus / postdramatické divadlo / *Estado Vegetal* / Manuela Infante

Re_forma zmeny

MgA. Martin Hodoň

Abstrakt: Príspevok reflektuje krízu súčasného scénického umenia v širších európskych kontextoch. Na príkladoch tvorby Christopa Schlingensiefa, Josepha Beuysa a Mila Raua skúma potenciál akcionizmu ako jednej z možných ciest úniku z inštitucionálneho marazmu: napr. umelecké gesto orientované do oblasti socio-politického diskurzu, ktoré presahuje rámce estetického snobizmu, sémantickej alúzie, interpretačných pretekov a dekády režisérskeho divadla; reštrukturalizácia inštitucionálneho divadla prostredníctvom zásadných ideových východísk M. Raua, akcionizmu Ch. Schlingensiefa, ktorý uplatňuje performatívne prvky v mediálnej inštalácii; Beuysova najrozsiahlejšia sociálna plastika *7000 dubov*.

Kľúčové slová: koncept / presah / spoločnosť / zmena / ontológia / analógia / alúzia / Schlingensief / Beuys / Rau / documenta / manifest / angažované umenie

Dedičstvo in-er-face drámy pre 21. storočie

Mgr. Sofia Skokanová

Abstrakt: V deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia sa v britských divadlách začali pod názvom in-er-face dráma uvádzať diela mladých dramatikov, ktoré sa zaoberali kontroverznými témami, ako sú drogy, sex a násilie, pričom využívali drastické výrazové prostriedky. Význam tohto fenoménu pre 21. storočie sa často spochybňuje, no jeho presahy do súčasnosti sú zrejmé v divadle i vo filme. Jedným z dôkazov je tvorba stále aktívneho známeho dramatika Martina McDonagha, v ktorej sú badateľné hlavné znaky in-er-face drámy — násilie a vulgárny jazyk postáv. Práve cez analýzu a interpretáciu jeho vybraných divadelných hier a filmov chceme dokázať, že in-er-face dráma je v európskom dramatickom kontexte prítomná i dnes. Predmetom referátu je aj to, do akej miery má divadlo reflektovať súčasný stav spoločnosti zobrazovaním násillia a či násillie a vulgarizmy dokážu ešte divákov šokovať a stimulovať k hlbšej reflexii.

Kľúčové slová: In-er-face dráma / Martin McDonagh / vulgarizmy / násillie

Divadlo ako aktér kultúrnej diplomacie

Mgr. art. Denis Farkaš

Abstrakt: V súčasnom spoločensko-politickom prostredí sa pozícia divadla významne mení a jeho nové úlohy sú ovplyvňované nielen požiadavkami z aktuálnych kultúrno-politických rámcov, ale aj povinnosťou komunikovať s čoraz širším, multikultúrnym publikom. Slovenskí divadelníci sú viac ako inokedy predtým otvorení svetu, vystupujú v zahraničí, zúčastňujú sa medzinárodných festivalov, kde reprezentujú Slovensko a našu kultúru. V tejto súvislosti sa tak naskytá téma analyzovať možnosti a potenciál divadelného umenia ako jedného z aktérov kultúrnej diplomacie.

Kľúčové slová: kultúrna diplomacia / scénické umenie / divadlo / slovenský inštitút

Súčasný slovenský paradivadelný kontexty (prípadová štúdia do tvorby Erika Sikoru a Samuela Szaboóa)

Mgr. Milan Hrbek

Abstrakt: Príspevok reflektuje tzv. paradivadelné kontexty, čiže tvorbu autorov, ktorí vyšli z odlišných umeleckých prostredí, než je divadelné, avšak postupne sa ich dielo vplyvom vnútornej potreby posúvať svoje umelecké vyjadrovanie začalo prirodzene transformovať a nadobúdať divadelné atribúty. Snaží sa zachytiť fenomén medziumeleckej komunikácie, a to nie z pozície divadelníka, ktorý hľadá inšpiráciu v hudbe či výtvarnom umení, ale práve naopak. Erik Sikora, používajúci umelecké meno Džumelec, je výtvarník, performer, youtuber a spevák, súčasný držiteľ Ceny Oskára Čepana. Prepájaním umeleckých druhov a žánrov sa dopracoval k tzv. performatívnym prednáškam, ktoré nesú viaceré divadelné znaky. Samuel Szaboó, známy aj ako Samčo, Brat Dážďoviek, je pôvodne folkový a experimentálny hudobník, ktorého umelecký prejav v súčasnosti obsahuje snád' všetky umelecké druhy a žánre. Okrem jeho vlastnej tvorby, ktorá taktiež nesie niektoré divadelné znaky, účinkoval ako herec vo viacerých nezávislých divadlách. Príspevok má svojím zameraním ambíciu reflektovať kontexty, ktoré nie sú priamočiaro divadelné, nevychádzajú z divadelného prostredia, avšak sú stimulmi aj pre divadelnú obec, pretože sa k divadlu približujú prirodzene „zdola“, vlastnou autentickou cestou, nepoškvrnené konvenciami, čím poskytujú občas nevyhnutný nadhľad.

Kľúčové slová: paradivadelné kontexty / Džumelec / Samčo / Brat Dážďoviek / performer / experimentálna hudba

Kategória priestoru v intermediálnom divadle

Mgr. Viktória Oroszová

Abstrakt: Príspevok analyzuje kategóriu priestoru v divadle. Autorka skúma modifikácie a nové možnosti, ktoré z hľadiska priestorovosti ponúka využitie videoprojekcie v inscenáciách. V centre záujmu stoja experimenty divadelných tvorcov s pohyblivým obrazom v minulosti a dnes. Je možné aj v dnešnej dobe stále hovoriť o inovatívnych metódach? V príspevku sa

pokúša konfrontovať divadelné teórie zaoberajúce sa priestorom s teoretickými východiskami pre film a nové média.

Kľúčové slová: priestor / nové média / divadlo / film / videoprojekcia / postmoderna / súčasná teatrologia / intermedialita

Autenticita v neautentickom prostredí

Mgr. et Mgr. art. Filip Jekkel

Abstrakt: Príspevok reflektuje autenticitu ako najčastejšie skloňovanú zložku hodnotenia hereckého výkonu, jej potrebu a význam pre súčasný divadlo. Skúma možnosti jej dosiahnutia v prirodzene neautentických podmienkach — v javiskovej realite. Vychádza z poznatkov a zistení Sanforda Meisnera, jeho pokusu o definovanie herectva, a na neho nadväzujúce metódy hereckej tvorby zakladateľov hereckej techniky „Practical aesthetics“ Davida Mameta a Williama H. Macyho. Ich vplyv v americkom divadelnom prostredí postupne preniká aj do hereckej výchovy v Európe, nakoľko sa v súčasnosti tieto techniky vyučujú aj v Poľsku, Rakúsku, Nemecku, Francúzsku, Veľkej Británii a pod. Je autenticita esenciálnou súčasťou moderného herectva 21. storočia? Je dôvodom rastúcej popularity alternatívnych divadelných snažení, ktoré cítili jej absenciu v podmienkach tradičnejšieho činoherného divadla? Čo všetko je jej nepriateľom? Autor upozorňuje aj na potrebu využívania najnovších poznatkov z iných vedných disciplín, ktoré majú potenciál prispieť ku kultivácii autentického hereckého prejavu (napríklad stav „flow“, ktorý definoval psychológ maďarského pôvodu Mihály Csikszentmihályi).

Kľúčové slová: autenticita / autentický herecký prejav / neautentické podmienky / herecké techniky / interdisciplinarita herectva

Prvý hýbatel'

Mgr. art. Marek Rozkoš

Abstrakt: Pojem, ktorý je zároveň názvom príspevku, sme si len prepožičali od Aristotela, pretože vhodne označuje to, čomu sa v príspevku venujeme. Na počiatku akéhokoľvek hereckého prejavu je pohyb, respektíve kategória pohybu. Máme na mysli vonkajší prejav (formu), je samozrejmé, že vnú-

torná (obsahová) príčina hereckého prejavu má racionálno-emocionálnu podstatu. Výskum i pedagogická prax potvrdzujú, že kategória pohybu je tým „prvým hýbateľom“, tým koordinačným činiteľom, a od nej závisí rečový a hlasový prejav i samotné fyzické stvárnenie hereckej postavy. Súčasným problémom pri umeleckej (hereckej) výučbe je, že študenti vnímajú jednotlivé praktické predmety oddelene. Cieľom príspevku je analyzovať príčiny a dôsledky tohto stavu a následne hľadať inovatívne postupy pre zefektívnenie výučby praktických predmetov, predovšetkým techniky reči a hlasu, kde pohyb a reč syntetizujú do komplexného hereckého prejavu.

Kľúčové slová: reč / pohyb / koordinácia / študent / herecká postava

Možnosti aplikácie ruskej divadelnej školy v slovenskom kontexte

Mgr. art. Ľubomír Mindoš

Abstrakt: Inštitút Karpenka-Karého je jedno z miest, ktoré definuje Stanislavského metódu, s ktorou má autor práce osobnú skúsenosť, a aplikuje tieto poznatky v kontexte pedagogickej práce na Akadémii Umení v Banskej Bystrici. Výučba herectva na vysokej umeleckej škole v Kyjeve má istý model a program, ktorý je možné realizovať v pedagogickej praxi. Historický kontext tejto školy, tradícia a postupy, ktoré sú príznačné pre túto univerzitu, sa odzrkadľujú v umeleckej aj pedagogickej práci autora, popisuje ich cez prizmu študenta a učiteľa.

Kľúčové slová: pedagóg / Inštitút Karpenka-Karého / herec / model

Fakulta dramatických umení
Akadémie umení v Banskej Bystrici

Faculty of Dramatic Arts, Academy
of Arts in Banská Bystrica

Horná 95, Banská Bystrica

ORGANIZÁTOR
ORGANIZER

Akadémia
umení
v Banskej
Bystrici

PARTNER
PARTNER

AKO HLAVNÝ PARTNER
PODPORIL Z VEREJNÝCH ZDROJOV
FOND NA PODPORU UMENIA

u. fond
na podporu
umenia